

Rapportage MID
over

Kroatië

Aangeboden aan
Voorzitter en leden CVIN
door
Directeur Militaire Inlichtingendienst

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

(Afgesloten: 20 januari 2000)

Kroatië

Implicaties van de parlementsverkiezingen

Inleiding

De verkiezingen voor het Kroatische Huis van Afgevaardigden (Zastupnički Dom) eerder deze maand hebben geresulteerd in een politieke aardverschuiving. Op 3 januari maakte het electoraat een einde aan ruim negen jaar alleenheerschappij van de Kroatische Democratische Unie (HDZ), door massaal op de verenigde oppositiepartijen te stemmen. De verkiezingsnederlaag en het feit dat de oppositie de handen ineen heeft geslagen, heeft de HDZ van wijlen president Franjo Tudjman voor het eerst sinds de onafhankelijkheid van Kroatië tot de oppositiebanken veroordeeld. Hoewel de Kroatische Nationale Verkiezingscommissie pas op 19 januari de definitieve verkiezingsuitslag bekend zal maken (zie bijlage en www.izbori.hr/rezultat/rez), voerde de HDZ al op 10 januari overleg met de oppositie over de machtsoverdracht.

HSLs-leider Drazen Budisa en SDP-leider Ivica Racan klinken op de overwinning

Van de samenwerkende oppositiepartijen is de centrum-linkse coalitie, bestaande uit de Sociaal-Democratische Partij (SDP) en de Kroatische Sociaal-Liberale Partij (HSLs), als de

Oppositie

De HDZ van wijlen president Tudjman moet genoegen nemen met 40 reguliere zetels. Omdat de overgrote meerderheid van de diaspora-Kroaten – het leeuwendeel bestaande uit Bosnische Kroaten – trouw is gebleven aan de HDZ, heeft de partij de circa zes diasporazetels veroverd, waardoor de HDZ waarschijnlijk op 46 zetels zal uitkomen. Om de nieuwe machthebbers het hoofd te kunnen bieden zal de partij steun moeten zoeken bij de rechts-nationalistische coalitie bestaande uit de Kroatische Partij van het Recht (HSP) en de Kroatische Christen-Democratische Unie (HKDU). De HSP-HKDU coalitie beschikt in het nieuwe Huis van Afgevaardigden voorlopig over vijf zetels, waarvan er vier aan de HSP en één aan de HKDU toevallen. De vijf zetels die overeenkomstig de nieuwe kieswet voor de minderheden zijn gereserveerd, lijken zich te kunnen vinden in de machtswisseling. Naast de Hongaar Santo en de Tsjechische Cuhnil, hoeft de HDZ ook niet te rekenen op de vertegenwoordiger van de Servische minderheid, de voorzitter van de Servische Volkspartij (SNS), Milan Djukic.

Beleidsvoornemen regering-Racan

Het is onwaarschijnlijk dat de SDP-HSLS op de steun van de minderheden zal vertrouwen om zodoende een (minimale) parlementaire meerderheid te garanderen. In overeenstemming met haar verkiezingsprogramma en op basis van eerder gemaakte afspraken, zal de SDP-HSLS in zee gaan met de Porec-groep, waardoor de samenwerkende (voormalige) oppositiepartijen voor een ruime meerderheid voor het beleid van de nieuwe, door Racan geleide regering zullen zorgdragen. Op 11-12 januari voerde de SDP-HSLS reeds besprekingen met de Porec-groep, waarbij duidelijk werd dat de verkiezingsuitslag als verdeelsleutel voor de ministersposten zal worden gehanteerd. Volgens verwachting zal de SDP de helft van de ministers leveren, terwijl de HSLS en de Porec-groep ieder een kwart mogen voordragen. Mocht laatstgenoemde groep gaan dwarsliggen, dan moet rekening worden gehouden met een intensivering van de samenwerking tussen SDP-HSLS en de HSS, de grootste partij binnen de Porec-groep. Bij monde van haar beoogde premier heeft de regering-Racan zich vier doelstellingen gesteld.

Beoogd premier Ivica Racan brengt stem uit

Ontmanteling

Allereerst zal de SDP-HSLS de huidige stand van zaken in Kroatië inventariseren, waarna de nieuwe machthebbers zullen overgaan tot het ontmantelen van de bestaande HDZ-structuren. Vandaar dat de SDP-HSLS het belangrijke ministerie van Binnenlandse Zaken zal claimen, omdat het ministerie de machtsbasis vormt van HDZ-hardliner en vertrouweling van Tudjman, Ivic Pasalic. Deze moet in de visie van wat nu nog de oppositie is, onvoorwaardelijk buitenspel worden gezet. Zo dient er naast de controle over de publieke radio en televisie (HRT) bijvoorbeeld een einde te komen aan het "oneigenlijke gebruik" van de inlichtingendiensten. De nieuwe minister, waarschijnlijk HSLS-secretaris-generaal Jozo Rados, moet bovendien de corruptie en het misbruik van overheidsmiddelen door de Pasalic-groep aan banden zien te leggen, waarbij de ten gunste van HDZ-aanhangers uitgevallen privatiseringen zullen worden teruggedraaid.

Economie

Ten tweede zal de SDP-HSLS streven naar belastingverlagingen met de bedoeling nieuwe investeringen te stimuleren. Hierdoor verwachten de nieuwe machthebbers de werkloosheid te kunnen terugdringen, die tegenwoordig 20% van de beroepsbevolking bedraagt. Daarnaast wil de regering-Racan aantonen dat Kroatië in politiek en economisch opzicht stabiel is, in de hoop zich te verzekeren van buitenlandse investeringen en internationale economische hulp. Tegen deze achtergrond is duidelijk dat de minister van Financiën één

[REDACTED]

grote winnaar uit de bus gekomen. De coalitie van de Kroatische Boerenpartij (HSS), het Democratische Forum van Istrië (IDS), de Liberale Partij (LS) en de Kroatische Volkspartij (HNS) boekte beduidend minder winst, waardoor deze zogenaamde Porec-groep het initiatief aan de SDP-HSLS moet laten. De verenigde oppositiepartijen hebben het voornemen aangekondigd om onder leiding van beoogd premier Ivica Racan (SDP) een op centrum-linkse leest geschoeide regering te vormen, die binnen Kroatië zal streven naar economische en politieke hervormingen. Daarnaast zal de regering-Racan het internationale isolement proberen te doorbreken.

Uitslag

Overeenkomstig de nieuwe kieswet zal het op 3 januari gekozen Kroatische Huis van Afgevaardigden uit 140 in de tien reguliere kiesdistricten gekozen vertegenwoordigers bestaan. Daarnaast maken (waarschijnlijk) zes door de buiten Kroatië woonachtige kiesgerechtigden – de zogenaamde diaspora-Kroaten – en vijf door de minderheden geselecteerde afgevaardigden deel uit van de nieuwe volksvertegenwoordiging. In het nieuwe, (afhankelijk van de diaspora-stemmen vermoedelijk) 151 zetels tellende Huis van Afgevaardigden leveren 76 zetels een meerderheid op, terwijl voor grondwetswijzigingen een tweederde meerderheid van 102 zetels noodzakelijk is. Terwijl in de oude, 127 afgevaardigden tellende volksvertegenwoordiging de HDZ sinds 1995 over een absolute meerderheid van 75 zetels beschikte, is in de huidige samenstelling geen partij of coalitie groot genoeg om het nieuwe Huis van Afgevaardigden naar haar hand te zetten.

SDP-HSLS

De voorlopige verkiezingsuitslag heeft voor de centrum-linkse coalitie bestaande uit de SDP en HSLS in 71 zetels geresulteerd, waarvan 44 toevallen aan de SDP en 24 aan de HSLS. Ten gevolge van lijstverbindingen in een aantal kiesdistricten worden van de drie resterende SDP-HSLS zetels er twee ingenomen door de Primorje-Gorski Kotar Alliantie (PGS) en één door de Slavonië-Baranja Kroatische Partij (SBHS). Hoewel Tibor Santo, namens de Hongaarse minderheid gekozen, een samenwerkingsovereenkomst heeft getekend met de SDP-HSLS coalitie, komen SDP/HSLS vier à vijf zetels te kort voor een absolute meerderheid. Slechts steun van (één of meerdere leden) van de oppositiebondgenoten, de Porec-groep, resulteert derhalve in een stabiele basis voor een nieuwe regering.

Porec-groep

Het kwartet van de Porec-groep beschikt in het nieuwe Huis van Afgevaardigden voorlopig over 24 zetels. Hiervan zijn er 16 toegevallen aan de HSS, vier aan het IDS, twee aan de LS en eveneens twee aan de HNS. Omdat HSS-lid Zdenka Cuhnil de favoriet is gebleken van de Tsjechische minderheid en dienovereenkomstig de aan de Tsjechen en Slowaken toegekende minderheidszetel voor zich heeft opgeëist, bedraagt het totale aantal voor de HSS feitelijk 17 zetels. Duidelijk is dat het succes van de Porec-groep grotendeels op het conto gaat van de HSS en (op regionaal niveau) van de IDS, terwijl de LS en de HNS op eigen kracht moeite zouden hebben gehad om de kiesdrempel te halen. Beide laatste partijen zullen dan ook nauwelijks iets in de melk te brokkelen hebben en, in tegenstelling tot de HSS, van weinig waarde zijn voor de SDP-HSLS coalitie.

van de doorslaggevende posten in het nieuwe kabinet zal zijn, reden waarom de SDP-HSLS deze nieuwe minister zal willen voordragen. Hoewel beide partijen niet echt beschikken over een gekwalificeerde kandidaat om een uitweg voor de economische crisis te vinden, lijkt SDP-partijeconoom Mato Crkvenac de meeste kans te maken.

Hervorming

Presidentskandidaat Drazen Budisa

Ten derde zal de regering-Racan het huidige semi-presidentiële stelsel omvormen tot een parlementaire democratie. Naast het afleggen van verantwoording aan de volksvertegenwoordiging door de regering, is hiervoor een drastische inperking van de bevoegdheden van de president noodzakelijk. Volgens de beoogde premier valt 70% van deze hervormingen zonder grondwetswijziging(en) te realiseren. Bovendien verwacht hij dat de (gematigde elementen binnen de) HDZ de

regering aan de benodigde tweederde meerderheid helpen. Met name de Wetten op het Buitenlands Beleid, Defensie en Staatsbestuur, waardoor de president naar eigen goeddunken ambassadeurs, generaals en ministers kan benoemen of ontslaan, zijn de SDP-HSLS een doorn in het oog. Juist deze uitwassen resulteerden in een parallelle, presidentiële bestuurslaag, waardoor de eigenlijke HDZ-regering feitelijk buitenspel stond. Alle kandidaten voor de voor 24 januari gepland staande presidentsverkiezingen, waaronder de favoriete HSLS-leider Drazen Budisa, lijken zich in het nieuwe mandaat te kunnen vinden.

Integratie

Ten vierde zal de SDP-HSLS streven naar het herstel van de dialoog en samenwerking met de Europese instellingen, ten einde het huidige isolement van Kroatië te doorbreken. Hiertoe zal de regering-Racan de samenwerking met het Internationaal Joegoslavië Tribunaal (ICTY) verbeteren, in de overtuiging dat haar geen oorlogsmisdaden in de schoenen kan worden geschoven. Bovendien zullen de nieuwe machthebbers hun steun betuigen aan de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina, waardoor het implementatieproces van het Dayton-akkoord niet langer in de wielen wordt gereden. Omdat de minister van Buitenlandse Zaken de SDP-HSLS in het buitenland moet verkopen en tegelijkertijd internationale economische hulp en Europese integratie dient te bewerkstelligen, zal deze post binnen de SDP-HSLS blijven. SDP-kopstukken Mirjana Feric-Vac en Tonino Picula lijken de beste kaarten in handen te hebben.

Defensie

Naast de controle van de economie, het buitenlandse beleid en de binnenlandse situatie, zal de regering-Racan prioriteit toekennen aan het depolitiseren van de defensieaangelegenheden. Hoewel de HDZ minister van Defensie, Pavao Miljavac, een goede indruk op de oppositie heeft gemaakt, liet SDP-vice-voorzitter Zdravko Tomac reeds doorschemeren dat de regering-Racan een eigen minister wil benoemen om de relaties met Bosnië-Herzegovina te herdefiniëren en de strijdkrachten te reorganiseren. Evenals de overige ministeries is Defensie overbezet (de kosten voor het overheids personeel vormen bijna eenderde van de staatsbegroting), waardoor drastisch zal worden gesnoeid in het paradepaardje van HDZ. Bovendien moeten de strijdkrachten onder controle worden gebracht met het oog op de (geleidelijke) terugkeer van de Kroatische Serviërs naar de

voormalige Servische Krajina, waarvoor de internationale gemeenschap zich altijd hard heeft gemaakt.

Post-Tudjman Kroatië

Evenals het bindmiddel van de verenigde (voormalige) oppositiepartijen, is het beëindigen van de hegemonie van de HDZ de reden voor de massale opkomst van het Kroatische electoraat geweest. De partij van wijlen president Tudjman had zich namelijk door haar openlijk corrupte aanhangers, ondemocratische optreden en nationalistische benadering van de regio onmogelijk gemaakt. Hoewel geen kiezer had vergeten dat de HDZ de Kroatische staat feitelijk heeft gecreëerd, woog dit niet langer op tegen de misstanden in het land. Tegen de achtergrond van de sociaal-economische crisis stuitte het de middenklasse en de gepensioneerden tegen de borst dat de politieke elite zich ten koste van hen verrijkte. Gekoppeld aan de openlijke ontevredenheid van de Kroatische bevolking over het autocratische optreden en het internationale isolement, maakte dit een dramatische verkiezingsnederlaag van de HDZ onafwendbaar.

HDZ

Als oppositiepartij zal de HDZ het over een andere boeg moeten gooien. Een aanwijzing dat de voormalige regeringspartij leergeld heeft getrokken uit haar verkiezingsnederlaag is de benoeming van de demissionaire minister van Buitenlandse Zaken, Mate Granic, tot presidentskandidaat. Gekoppeld aan het waarnemend partijvoorzitterschap van Vladimir Seks, de leider van de (dominante) conservatief-nationalistische stroming, illustreert Granic's nominatie de meer gematigde koers van de HDZ en het verlies aan invloed van de corrupte hardline elementen. Een hernieuwd electoraal falen bij de presidentsverkiezingen zou echter de gematigde vleugel kunnen worden aangerekend, waardoor de groep rond Granic hetzelfde lot zou kunnen treffen als de medestanders van Pasalic. Belangrijker nog dan een mogelijk uiteenvallen – waarbij de hardline nationalistien toenadering zullen zoeken tot de rechts-nationalistische partijen en de gematigden tot het (voormalige) oppositieblok – is het concentreren op het herwinnen van haar geloofwaardigheid als toekomstige regeringspartij. Door geen onnodige obstakels op te werpen via het door haar gedomineerde Huis van de Zupanja's, de Constitutionele Raad en (wellicht) het presidentschap, zou de HDZ daarmee een begin kunnen maken.

Bosnië-Herzegovina

De vervanging van de HDZ door de SDP-HSLS is hard aangekomen in het Bosnisch-Kroatische kamp. Terecht vreest de HDZ BiH, de zusterpartij van de grote verliezer van de Kroatische verkiezingen, dat de nieuwe pleitbezorgers van de eenheid van Bosnië-Herzegovina de financiële steun vanuit Zagreb (geleidelijk) zullen stoppen. Vast staat dat de nauwe samenwerking tussen het Kroatische leger (HV) en de Bosnisch-Kroatische

Bosnische Kroaten in de rij voor een stembureau

strijdkrachten (HVO) gaat verminderen. Met name in het budget van de HVO, waarvan de HV in 1999 met 100 miljoen DEM ongeveer een derde voor haar rekening nam, zal de machtswisseling in Kroatië tot uitdrukking komen. Zolang Bosnië-Herzegovina door etnische tegenstellingen wordt gedomineerd, doet de nieuwe wind vanuit Zagreb echter niets af aan het feit dat de Bosnische Kroaten de HDZ BiH als enige betrouwbare verdediger van hun belangen blijven zien. Wel dwingt het aantreden van de

regering-Racan de HDZ BiH tot een gematigder opstelling, wat de implementatie van het Dayton-akkoord ten goede lijkt te zullen komen.

Balkan

Kroatië zal onder leiding van de SDP-HSLS een belangrijker speler op de Balkan worden. In tegenstelling tot de HDZ, die het eigen Balkanverleden feitelijk ontkende, lijken de nieuwe machthebbers via het Stabiliteitspact de samenwerking op economisch en politiek-militair gebied met de omringende landen te willen versterken. Vast staat dat zij ernaar zullen streven de bilaterale betrekkingen met Slovenië, Bosnië-Herzegovina en Montenegro te verbeteren, waarbij Zagreb het onafhankelijkheidsstreven van Podgorica zal steunen in de hoop de kwestie rond het omstreken Prevlaka-schiereiland te kunnen oplossen. Daarentegen mag worden aangenomen dat de relatie met Servië onverminderd koel zal blijven. Hoewel de verkiezingsoverwinning van de SDP-HSLS de Servische (en Bosnische) oppositie een hart onder de riem heeft gestoken, zal de regering-Racan geen toenadering tot de anti-Milosevic krachten zoeken. Volgens de beoogde premier is de machtsstrijd in Belgrado niets anders dan een gevecht tussen twee verschillende nationalistische groeperingen.

Europa

Hoewel de nieuwe machthebbers de geografische positie van Kroatië niet ontkennen, zullen zij evenals de HDZ voornamelijk in westelijke richting kijken. Het succes van de regering-Racan staat of valt immers met het vinden van een uitweg voor de sociaal-economische crisis waaronder Kroatië gebukt gaat. Tegen deze achtergrond zal de SDP-HSLS economische en democratische hervormingen doorvoeren en de nationalistische agenda laten varen (Bosnië-Herzegovina, ICTY). Dankzij internationale economische hulp zullen de nieuwe machthebbers vaster in het zadel zitten, waardoor Kroatië steeds verder richting het democratische, markteconomisch georiënteerde Westen zal opschuiven. Uiteindelijk hoopt de regering-Racan te kunnen worden toegelaten tot de Europese structuren, waarbij het verwerven van het lidmaatschap van de Europese Unie prioriteit heeft. Qua veiligheidsbeleid wil de SDP-HSLS het land verankeren in het Partnership for Peace-programma (PfP), waarbij buurland Hongarije een voortrekkersrol zou kunnen vervullen.

Conclusie/verwachting

De parlamentsverkiezingen in Kroatië hebben in een overwinning van de samenwerkende oppositie geresulteerd. De SDP-HSLS coalitie is als het grootste machtsblok uit de bus gekomen, waardoor de HDZ tot de oppositiebanken is veroordeeld. Het feit dat de SDP-HSLS geen absolute meerderheid in het nieuwe Huis van Afgevaardigden heeft behaald, maakt de steun van de oppositiebondgenoten, de Porec-groep, noodzakelijk om een stabiele regering te kunnen vormen. Beoogd premier Racan zal de oude HDZ-machtsstructuren willen ontmantelen en economische en politieke hervormingen doorvoeren, waarvan het succes in belangrijke mate zal afhangen van de eenheid binnen de te vormen coalitieregering.

De HDZ, die haar verkiezingsnederlaag heeft aangegrepen om zich gematigder te profileren, kan haar geloofwaardigheid herwinnen door zich constructief op te stellen. Een hernieuwd electoraal falen bij de presidentsverkiezingen, waarvoor de gematigde Granic kandidaat is gesteld, zou echter in het (verder) uiteenvallen van de partij kunnen resulteren.

Onder de regering-Racan zal Kroatië toenadering (moeten) zoeken tot de internationale gemeenschap. De nieuwe machthebbers hebben economische hulp en investeringen nodig om een uitweg te vinden voor de sociaal-economische crisis. Ten einde het internationale isolement te doorbreken, heeft de SDP-HSLS aangekondigd de samenwerking met het ICTY te intensiveren en de implementatie van het Dayton-akkoord te onderschrijven. Naast een herdefiniëring van de betrekkingen met de buurlanden in het kader van het Stabiliteitspact voor de Balkan, waardoor de Bosnische Kroaten zich gematigder moeten opstellen, zal

Kroatië naar verwachting toewerken naar integratie in de Euro-Atlantische structuren. Vast staat dat Kroatië onder de regering-Racan, onafhankelijk van de uitkomst van de presidentsverkiezingen, steeds verder richting het democratische, markteconomisch georiënteerde Westen zal opschuiven.

Bijlage A: Verkiezingsuitslag

De voorlopige resultaten van de Kroatische parlementsverkiezingen, opkomst onder reguliere kiesgerechtigden 75,2 en onder diaspora-stemmers 34,6%, zijn terug te vinden op de officiële internetpagina van de Kroatische Nationale Verkiezingscommissie: www.izbori.hr/rezultat/rez:

1	Zagreb-Centrum, -West en -Noordwest	
	SDP-HSLS	50,6
	HDZ	21,4
	Porec-groep (o.a. HSS)	12,1
	HSP-HKDU	3,6

2	Zagreb-Oost, Koprivnica-Krizevci en Bjelovar-Bilogora Zupanja's	
	SDP-HSLS	42,4
	HDZ	23,8
	Porec-groep (o.a. HSS)	17,9
	HSP-HKDU	4,7

3	Zagorje en Medijmurje	
	SDP-HSLS	46,1
	HDZ	21,6
	Porec-groep (o.a. HSS)	15,5
	HSP-HKDU	2,9

4	Noord-Slavonië	
	SDP-HSLS	38,0
	HDZ	24,0
	Porec-groep (o.a. HSS)	14,6
	HSP-HKDU	8,1

5	Zuid-Slavonië	
	SDP-HSLS	26,6
	HDZ	30,7
	Porec-groep (o.a. HSS)	19,1
	HSP-HKDU	6,4

11	Diaspora	
	SDP-HSLS	4,3
	HDZ	85,6
	Porec-groep (o.a. HSS-IDS)	0,9
	HSP-HKDU	5,0

6	Zagreb-Zuidoost en Sisak-Moslavina Zupanja	
	SDP-HSLS	44,7
	HDZ	23,6
	Porec-groep (o.a. HSS)	12,1
	HSP-HKDU	6,3

7	Zagreb-Zuid, Karlovac, Gorski Kotar en Oost-Primorje	
	SDP-HSLS	44,0
	HDZ	25,0
	Porec-groep (o.a. HSS-IDS)	12,4
	HSP-HKDU	5,8

8	Istrië en West-Primorje	
	SDP-HSLS	41,5
	HDZ	14,3
	Porec-groep (o.a. HSS-IDS)	31,0
	HSP-HKDU	3,1

9	Lika en Centraal-Dalmatië	
	SDP-HSLS	32,7
	HDZ	31,6
	Porec-groep (o.a. HSS)	11,1
	HSP-HKDU	7,8

10	Zuid-Dalmatië	
	SDP-HSLS	40,6
	HDZ	28,0
	Porec-groep (o.a. HSS)	9,6
	HSP-HKDU	4,7

12	MINDERHEDEN	
	Cuhnil (Tsjechen-Slowaken)	40,6
	Djukic (Serviërs)	47,9
	Graljuk (Overigen)	34,0
	Radin (Italianen)	78,9
	Santo (Hongaren)	42,9

[REDACTED] !

Bijlage B: Zetelverdeling Huis van Afgevaardigden (voorlopig per 000104)

Partij	Zetel(s)
HDZ	46
SDP	44
HSLs	24
HSS (inclusief Tsjechisch-Slowaakse zetel)	17
IDS	4
HSP	4
LS	2
HNS	2
PGS	2
HKDU	1
SBHS	1
SNS (inclusief Kroatisch-Servische zetel)	1
Minderheden (Italiaanse, Hongaarse en Overigen zetel)	3
Totaal	151